

Af Bjarne W. Andresen

Artiklen giver en række forslag til bøger, man kan læse sammen med børnene, når man ønsker at fremme bæredygtighed. Man kan godt arbejde pædagogisk med børnebøger, uden at de er målrettet bæredygtighed, og alligevel forfølge et bæredygtigt mål.

Bæredygtige bøger til børn

Der er en række bøger, som er skrevet med en bevidstgørelse af børn for øje. Bøger, hvor menneskets påvirkning af naturen er eksplicit, og hvor vi kan gøre en forskel. Til den gruppe hører *Hvor er søstjernen?*, som er en billedbog, hvor man på hvert opslag i bedste *Find Holger*-stil leder efter en søstjerne, en vandmand og en klovnfisk. Hver gang man bladrer, bliver der færre fisk, til gengæld tårner det menneskelige affald sig op på havbunden. Til sidst kommer hvalen og skubber olietønder, dæk og husholdningsmaskiner op på stranden, så husene vælter.

Fagbøger er også gode

Gå på biblioteket og find bøger med dyr i. Med blomster i. Det må gerne være fagbøger til voksne, hvis målet er at gå på opdagelse i naturens mangfoldighed. Der er også et hav af *Min første bog om*-bøger, henvendt specifikt til børn. Landsforeningen Natur og Ungdom har sammen med forlaget Turbine udgivet en udmærket serie, hvor titlerne begynder med lige netop de ord (se litteraturlisten). *Min første bog om dyreliv i haven* kan man bruge som højt læsningsbog, og den har velvalgte arter, som børnene kender og kan finde. Bøgerne kan med deres klare farver virke noget anderledes

end dagtilbuddets billedbøger, men det er udmærket at udvide børnenes genre-repertoire. Og så er det gode bøger til små naturnørder.

I *Sådan begyndte Verden* går vi tilbage til altings begyndelse - The big bang. Børnene vil ikke forstå det hele, men de vil elske at høre om sprængte stjerner, iskometter og blågrønne alger. Hver gang, de hører den læst op, vil de forstå noget nyt. Og illustrationerne er helt fantastiske. Den ene side er endda halvgennemsigtig, så man får den helt rigtige urhavsforførmelse. Det har jeg ikke set i andre bøger.

Fiktion som vejen til bæredygtighed

Børn behøver ikke at få natur- og miljøforståelsen så direkte. Man kommer langt med at give børn gode naturoplevelser. "Det, man holder af, vil man også passe på", kan man sige. Gode naturoplevelser skal naturligvis helst gives førstehånds bl.a. på legepladsen og på ture, men man kan også vælge bøger med det samme mål for øje. I den forstand er alle bøger om venskaber og om at passe på hinanden og sine omgivelser bæredygtige bøger. Men det er en helt anden artikel. I stedet kan vi koncentrere os om bøger, hvor naturen i en eller anden forstand er det centrale.

Der er mange andenhånds naturoplevelser i en klassiker som *Cykelmyggen Egon*, hvor myg, myrer og andre insekter lever livet uden de store dramaer. Når man har læst den, ser man på legepladsens smådyr med nye øjne. Selv i så fiktivt et univers får læseren øje for den eksistensberettigelse andre har, også selv om "andre" er både mindre og meget anderledes end én selv.

Det samme gør sig gældende i den ordløse *Lille Kvast - Ballade i blomsterhaven*, hvor en hveps gør livet surt for havens småkravl. Med sin empatiske tilgang får Lille Kvast endt alle stridighederne, inden han vender tilbage til sin egen familie. *Lille Kvast* er en tegneserie uden ord, som er egnet til selv læsning for børn helt ned til tre år. I hvert album står han op om morgenen, siger farvel til moren og kommer ud for en række sære hændelser, inden han 30 sider senere vender hjem, spiser aftensmad med forældrene og går i seng, hvor han kigger på en souvenir, han har samlet i den pågældende historie.

Naturen som skræmmende eller tryk

Mange eventyr og fantasy-bøger har naturen som et element. I ældre eventyr er naturen ofte skræmmende og farlig, hvor man i nyere bøger kan se naturen som det

BØRNEBOGSSIDEN

FAKTA

Litteratur

Cykelmyggen Egon. Flemming Quist Møller, Gyldendal 1967.

Den gamle mand og hvalen. Stian Hole, Høst & Søn 2015.

En ægte dronning. Rie Skovgaard, Forlaget Aksel 2020.

Hvor er søstjernen? Barroux, Arvids 2016.

Lille Kvast - Ballade i blomsterhaven. Pierre Bailly og Céline Fraipont, Forlæns 2014.

Min første bog om blomster. Anita Ganeri og David Chandler. Turbine 2012.

Min første bog om fugle. Anita Ganeri og David Chandler. Turbine 2012.

Min første bog om pattedyr. Anita Ganeri og David Chandler. Turbine 2013.

Min første bog om smådyr. Anita Ganeri og David Chandler. Turbine 2012.

Min første bog om dyreliv i haven. Mike Unwin og Tony Sanchez. Turbine 2010.

Morkels alfabet. Stian Hole, Høst & Søn 2016.

Sila. Lana Hansen og Georg Olsen, Milik 2009.

Skoven fra oven. Karen Filskov, Gyldendal 2015.

Sådan begyndte Verden. Maren Weischer og Julie Andkjær Olsen, Carlsen 2012.

Troldeliv (flere titler). Sissel Bøe og Peter Madsen, Carlsen.

Ørnboles ABC. Brian P. Ørnboel og Rune Johansen, Dreamlitt 2016.

Bjarne W. Andresen er pædagog og master i børnelitteratur. Formand for Selskabet for Børnelitteratur, IBBY Danmark, og litteraturredaktør på paedagogen.dk.

trygge, som giver mad, varme og husly (de mest basale behov, vi har som mennesker). Og som overvinder den ubalance, som er bøgernes tema. Her kan jeg fx fremhæve serien om *Troldeliv*, hvor både historierne og illustrationerne fremstiller dyrene og dermed naturen som venligtsindede, også de dyr, som umiddelbart virker truende.

Vil man bevæge sig lidt væk fra den danske fortælletradition, er *Sila* et godt forslag. Det er en moderne grønlandsk fortælling om klimaforandringer, som primært vil være for børnehavens ældste børn og skal "bides over" ved højtlesning. Børnene vil næppe kunne holde fokus, hvis man læser bogen på én gang. Men giver man dem *Sila*, giver man dem også en stor oplevelse.

Skoven fra oven er også utraditionel. Teksten på hver side danner et billede: En myre, et rævespor, en hare osv. Så kan man tale med børnene om, om de kender det, der er på billederne. Nogle af tingene kan man endda gå ud og finde på legepladsen bagefter. En fjer, et blad og desværre af og til en skovflåt.

Naturens (og verdens) mangfoldighed kan man også møde i *Ørnboles ABC*. Edderkopper, fladfisk, grønne giraffer, isbjørne, kaniner osv. Og bussemænd! Bogen er en hyldest til Halfdan Rasmussen, og inspirationen lader sig heller ikke fornægte. Det er sjove ordspil, kringlede rim og illustrationer, som børnene vil elske.

En klasse for sig

Vi vil slutte af med to bøger af Stian Hole, som mestrer at få collager til at blive både surrealistiske og helt nære. I *Den gamle mand og hvalen* forsøger Cornelius at redde en hval, som er strandet på hans ø. "I flere dage prøvede han. Han gravede en rende som hvalen kunne glide i. Han vendte alle sten og gravede flere tons sand væk for at hvalen kunne komme fri." Cornelius indser, at han ikke kan klare opgaven uden sin bror, Halvor, som han ikke har talt med, siden

Halvor tog Cornelius' kæreste med sig for mange år siden. Både hvalen og broderskabet bliver reddet i samme omgang.

Morkels alfabet er en uafhængig fortsættelse af *Annas himmel*. I både tekst og illustration møder man vinteren, hvor trækfugle og snevejr indgår. Anna og Morkel finder hinanden i en hule i træet. Der kan man kun komme op via en rebstige, og det er en pointe, at Morkel inviterer Anna indenfor i sin verden. De udveksler tanker om livet og især den natur, som omgiver dem. På den måde opbygger de et stærkt venskab, som kan overleve en længere tids adskillelse.

I sidste øjeblik

Mens denne artikel blev skrevet, havnede en helt ny bog på mit bord: *En ægte dronning* er en fagbog om myrernes forunderlige verden. Den er egentlig skrevet som bog til begynderlæsere, men kan med fordel også bruges i børnehaven. Tekst, fotos og tegninger supplerer hinanden og leverer en bunke sjove og spændende facts om myrer. En ægte dronning er den mest relevante titel i serien *Den lille zoolog*, som er på fire bøger. ■

